

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Наставна програма по изборниот предмет

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА СРБИТЕ

за IV одделение на деветгодишното основно образование

Наставни програм изборног предмета

ЈЕЗИК И КУЛТУРА СРБА

за 4. разред деветгодишњег основног образованиења

Скопје, 2020

Примено: Редоват:	13.03.2020	Прилог:	Вредност: Маса:
Организација: № орг:	Број: № орг:	Школица:	Маса:
08	8/61	✓	

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
MINISTRIJA E ARSINIET DHE SHKENCES
Бироја е звањитије те арсинит
СКОПЈЕ - ШКУП

20
Печатка

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02) и член 30 од Законот за основно образование (Службен весник на РСМ, бр. 161 од 5.8.2019 година), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот Јазик и култура на Србите за IV одделение на деветгодишното основно образование.

Назив на наставната програма	Јазик и култура на Србите
Назив наставног програма	Језик и култура Срба
Тип на наставна програма	Наставна програма по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за основно образование и воспитание
Врста наставног програма	Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба за основно образование и васпитање
Одделение	IV одделение
Разред	4. разред
Број на часови неделно/годишно за реализација на наставната програма	Седмичен број часови: 2; годишен број часови: 72
Недељни/годишни број/фонд часова за реализацију наставног програма	Недељни број часова: 2; годишни број часова: 72
Цели на предметот Јазик и култура на Србите	Цели на наставата по предметот Јазик и култура на Србите се учениците да ги совладаат предвидените јазични содржини од областа на српскиот јазик и да се запознаат со одбраните дела од српската книжевност и со елементите на културата на српскиот народ. Наставата по овој предмет на учениците ќе им овозможи да развијат интерес за изучувањето јазик и книжевност во општотеориска смисла, а потоа и посебен интерес за изучување на српскиот јазик, книжевност и култура. Учениците треба да развиваат компетенции за јазично изразување и творење: слушање, говорење, читање и пишување на српски јазик; за доживување и опишување книжевни дела; опишување театарски, филмски и други уметнички остварувања; за набљудување и опишување на околината; за усвојување знаења за српската историја и култура. Совладувањето на содржините во оваа програма на учениците ќе им овозможи да се стекнат со одредени знаења од областа на стандарднојазичниот систем на српскиот јазик и примената на српската јазична норма во практиката; ќе се запознаат со улогата и со потребата од учењето и од негувањето на српскиот јазик и култура. Притоа, кај учениците треба да се поттикнува и развива меѓусебно дружење и зближување со припадниците на сите националности во Република Северна Македонија. При реализацијата на наставната програма учениците ќе развиваат способност за самостојно учење, самообразување, комуникација, самостојно литературно и

Очекувани резултати на наставната програма за IV одделение

Уметничко творење, усно и писмено јазично изразување, негување на српската културата и функционирање во современото општество.

Очекуваните резултати од наставата по изборниот предмет Јазик и култура на Србите за IV одделение од основното деветгодишно образование:

- стекнување способности за пишување и читање на печатните и ракописните букви на српското латинско писмо, совладување на двете српски писма и основите на правописот на српскиот јазик;
- усвојување јазични елементи (зборови и фрази) при обработката на предвидени тематски единици од областа на српскиот стандарднојазичен систем и нивната примена во изразување/дијалог со цел да се развива основа за комуникативната компетенција (правилен изговор и интонација) при именување предмети и суштества, исказување дејство, исказување особини на предмети и суштества, исказување директен предмет, исказување намена, исказување просторни и временски односи, исказување начини на вршење дејства и средства со кои се врши дејството;
- оспособување за примена на елементарните трагички и правописни правила (опфатени со наставната програма) при усното и писменото изразување на српски јазик;
- оспособување за читање, усно и/или писмено прераскажување и доживување одбрани текстови од српската книжевност (поезија и проза), како и за усно и/или писмено прераскажување и опишување одбрани претстави, случки, илустрации и сл. на српски стандарден јазик предвидени со наставната програма;
- запознавање на културата на српскиот народ и развивање почит кон културата на другите националности.

Цилеви предмета Јазик и култура Срба

Цилеви наставног програма предмета Јазик и култура Срба јесу савладавање предвидених јазичких садржаја из области српскога језика, упознавање с одобраним делима српске књижевности и с елементима културе српског народа. Ова настава ученицима ће омогућити развијање интересовања за изучавање језика и књижевности с општетеоријског аспекта, а потом и посебно занимање за изучавање српског језика, књижевности и културе. Ученици треба да развијају компетенције за језичко изракавање и стварање: слушање, говорење, читање и писање на српском језику; доживљавање и описивање књижевних дела; описивање позоришних, филмских и других уметничких остварења; опажање и описивање околине; увејање знања о српској историји и култури. Савладавање садржаја овог наставног програма ученицима ће омогућити стицање одређеног знања из области српског стандарднојезичког система и примене српске језичке норме у пракси; ученици ће се упознати с улогом и потребом за учењем и негованњем српског језика и културе. Притом код ученика треба да се подстиче и развија меѓусобно дружење и зближавање с припадницима свих националности Републици Северној Македонији. Током реализације наставног програма ученици ће развијати способности самосталног учења, самообразовања, комуникације, самосталног књижевног и уметничког стваралаштва, усменог и писменог језичког изракавања, негованња српске културе и функционисања у савременом друштву.

<p>Оперативни задаци наставног програма за 4. разред</p>	<p>Оперативни задаци наставе изборног предмета Језик и култура Срба за 4. разред деветогодишњег основног образовања:</p> <ul style="list-style-type: none"> – стицање способности за писање и читање штампаних и писаних слова српског латиничког писма и савладавање двају српских писама и основа правописа српског језика; – увећање језичких елемената (речи и фраза) приликом обраде предвиђених тематских јединица из области српског стандарднојезичког система и њихова примена у изражавању/дијалогу с циљем развијања основа комуникативне компетенције (правилини изговор и интонација) приликом именовања предмета и бића, исказивања радње, исказивања особина предмета и бића, исказивања праваг објекта, исказивања намење, исказивања просторних и временских односа, исказивања начина вршења радње и средства којим се врши радња; – оспособљавање за примену елементарних граматичких и правописних правила (обухваћених наставним програмом) у усменом и писменом изражавању на српском језику; – оспособљавање за читање и усмено и/или писмено препричавање и доживљавање одабраних текстова (поетских и прозних) из српске књижевности, као и оспособљавање за усмено и/или писмено препричавање односно описивање на српском стандардном језику одабраних представа, догађаја, илустрација и сл. обухваћених наставним програмом; – упознавање с културом српског народа и развијање поштовања културе других националности.
<p>Компоненти на наставната програма</p>	<p>Наставната програма по изборног предмет Јазик и култура на Србите поделена е на три компоненти (подрачја): Слушање и говорeње, Читање и пишување и Култура на Србите.</p>
<p>Тематске целине наставног програма</p>	<p>Наставни програм изборног предмета Језик и култура Срба подељен је на три тематске целине: Слушање и говорeње, Читање и писање и Култура Срба.</p>
<p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>Програмата во однос на просторните услови се темели врз Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветогодишното основно образование, кој го донел министерот за образование и наука.</p>
<p>Материјално-технички и просторни услови</p>	<p>У погледу просторних услова за рад Наставни програм је усклађен са Нормативом о простору, опреми и наставним средствима за деветогодишње основно образование, који је донео министар за образование и науку.</p>
<p>Норматив на наставен кадар</p>	<p>За реализација на наставната програма по предметот Јазик и култура на Србите, а согласно со Законот за основно образование на Република Северна Македонија, се предвидува наставата да ја реализираат наставници кои завршиле:</p>

Врста стручне спреме наставника	<p>– Филолошки факултет – Дипломиран професор по српски јазик и литература (наставна насока) VII/1, т.е. VIIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>– Филолошки факултет - Дипломиран професор по историја на книжевностите на народите на СФРЈ со српскохрватски јазик (по стара програма, наставна насока) VII/1, т.е. VIIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>– Филолошки факултет– Дипломиран филолог по српски јазик и литература VII/1, т.е. VIIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС со завршена педагошко-психолошка и методска подготовка на акредитирана високообразовна установа;</p> <p>– Филолошки факултет Дипломиран професор по македонски јазик и литература со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од матичната катедра) VII/1, т.е. VIIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС;</p> <p>– Филолошки факултет – Дипломиран професор со српски јазик како втор главен предмет (изборен модул за студентите од другите катедри) VII/1, т.е. VIIA според Македонската рамка на квалификации (МРК) и 240 ЕКТС.</p>		
--	---	--	--

Реден број // Редни број	Резултати од учење // Исоходи учења Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да: // Ученик/ученица ќе бити способен/способна да:	Содржини и поими // Садржаји и појмови	Стандарди за оценување на постигнувањата // Стандарди за оцењивање образовних постигнућа Ученикот/ученичката може да: // Ученик/ученица може да:
СЛУШАЊЕ И ГОВОРЕЊЕ			

1.	<p>– препричава садржај аудио-текста;</p> <p>– прича о догађајима и ситуацијама из свакодневнoг живота.</p>	<p>Препричавање и причање:</p> <p>– препричавање аудио-текста на српском стандардном језику;</p> <p>– причање у облику извештавања о догађајима и ситуацијама из свакодневнoг живота на српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: препричавање, причање, (кратко) извештавање, главно, споредно, машта, утисак, расположеноње, интересовање, подстрек, услов, поређење, тврдња, доказ, закључак.</p> <p>Тематска област: школа, породица, живот у кући, ближје и шире окружење, природа и друштво.</p>	<p>– Вежбања с текстовима за препричавање:</p> <p>Одређивање елемената/садржаја аудио или прочитаног текста:</p> <p>Уочавање/одређивање главних ликова, времена и места вршења радње и сл.</p> <p>– Дидактичка вежбања/ипре:</p> <p>Наставник чита текст ученицима или ученици слушају аудио-текст и препричавају с променом граматичког лица. Наставак задатка може бити да ученици препричају исти текст по деловима или с изменом завршетка текста.</p> <p>Препричавање догађаја из непосредне околине који ће у односу на исту активност у претходном разреду бити у дужем монолошком излагању.</p> <p>Наставник пита ученике да ли су обавили своје кућне послове. Сваки ученик у облику извештавања говори о начину остваривања својих задатака.</p>	<p>– описује ликове (учеснике радње), као и време и место вршења радње у преслушаном аудио-тексту;</p> <p>– уз помоћ наставника препричава садржај аудио-текста;</p> <p>– самостално препричава садржај аудио-текста;</p> <p>– прича у облику извештавања о ситуацији, односно догађају на основу постављених питања од стране наставника;</p> <p>– прича у облику извештавања о ситуацији, односно догађају на основу сећања.</p>
2.	<p>– описује садржај радио/телевизијске емисије;</p> <p>– осмишљава и поставља питања у вези са садржајем радио/телевизијске емисије на српском стандардном језику;</p> <p>– одговара на постављена питања у вези са садржајем</p>	<p>Радио/телевизијска емисија:</p> <p>– разумевање садржаја радио/телевизијске емисије и постављање и одговарање на питања у вези са садржајем на српском стандардном језику;</p> <p>Појмови: питање, разумевање и постављање питања, одговор, испостављање, радио-емисија, телевизијска емисија.</p>	<p>– Дидактичка вежбања/ипре:</p> <p>Ученици слушају радио/телевизијску емисију и одговарају на постављена питања у вези са садржајем емисије.</p> <p>Један ученик поставља питања у вези са садржајем емисије, а други ученик треба да одговори целом реченицом и обрнуто.</p> <p>Ученици слушају радио-емисију</p>	<p>– описује садржај/тему радио и/или телевизијске емисије;</p> <p>– издваја учеснике, време и место садржаја радио и/или телевизијске емисије;</p> <p>– уз помоћ наставника поставља питања у вези</p>

	<p>радио/телевизијске емисије на српском стандардном језику.</p>	<p>Тематска област: слободно време, спорт и игре, саобраћај, музика.</p>	<p>или гледају телевизијску емисију, а затим наставник у вези са темом емисије поставља питања на која ученици треба да одговоре; или пак питања поставља неки ученик а остали ученици на њих одговарају.</p> <p>– Вежбања за правилно постављање/формулисање питања (ред речи):</p> <p>Ученици постављају/формулишу питања тако да се на њих може одговорити кључним речима из садржаја емисије.</p>	<p>са садржајем радио и/или телевизијске емисије;</p> <p>– самостално поставља питања у вези са садржајем радио и/или телевизијске емисије;</p> <p>– уз помоћ наставника одговара на постављена питања у вези са садржајем радио и/или телевизијске емисије;</p> <p>– самостално одговара на постављена питања у вези са садржајем радио и/или телевизијске емисије.</p>
<p>3.</p>	<p>– прича о догађају или личном доживљају из свакодневног живота употребљавајући дијалог у причању.</p> <p>– описује односе међу предметима, бићима и појавама на основу описивања пејзажа, ентеријера и/или портрета, користећи се елементима дескрипције.</p>	<p>Управни и неуправни говор:</p> <p>– причање о догађају или личном доживљају из свакодневног живота с елементима дијалога;</p> <p>– описивање пејзажа, ентеријера и портрета.</p> <p>Појмови: управни говор, неуправни говор, догађај, лични доживљај, природа, пејзаж, ентеријер, портрет, посматрање, одушевљење, дивљење, привлачност, угисак, расположење.</p>	<p>– Вежбања за причање:</p> <p>Ученик говори на одабрану тему из свакодневног живота, коју задаје наставник, у форми дијалога, уносећи управни говор у своје казивање.</p> <p>Ученик поставља причу коју је започео наставник (тема ових прича треба да буде у вези с препорученим тематским областима да би ученик употребио нове речи и изразе које је увеојио на овом нивоу учења).</p> <p>– Вежбања за описивање:</p> <p>Наставник даје ученицима да размисле</p>	<p>– уз помоћ наставника прича о догађају или личном доживљају и служи се управним говором;</p> <p>– самостално прича о догађају или личном доживљају и користи се управним говором;</p> <p>– прича о догађају или личном доживљају на основу задатог почетка и/или краја приче;</p> <p>– описује уочене предмете и појаве на пејзажу,</p>

		<p>Тематска област: природа, годишња доба, билке и животиње, боје, школа, делови куће (просторије и др.), намештај, чланови породице, делови тела, одећа и обућа, село и град.</p>	<p>и опишу фотографије пејзажа различитих годишњих доба.</p> <p>Наставник даје ученицима да опишу своју учionicу, дечију собу и сл.</p> <p>Наставник даје ученицима да опишу неку драгу особу, друга из одељења и сл.</p>	<p>У простору или на портрету;</p> <p>– уз помоћ наставника описује пејзаж, ентеријер и/или портрет;</p> <p>– самостално описује пејзаж, ентеријер и/или портрет.</p>
--	--	---	---	---

<p>Реден број</p> <p>//</p> <p>Редни број</p>	<p>Резултати од учења</p> <p>//</p> <p>Исходн учења</p> <p>Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица ќе биде способен/способна да:</p>	<p>Содржини и појми</p> <p>//</p> <p>Содржаји и појмови</p>	<p>Активности и методи</p> <p>//</p> <p>Активности и методе</p>	<p>Стандарди за оценување на постигнувањата</p> <p>//</p> <p>Стандарди за оцењивање образовних постигнућа</p> <p>Ученикот/ученичката може да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица може да:</p>
---	---	---	---	--

ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

ЈЕЗИК

<p>I.</p>	<p>— правилно испишује сва латиничка слова српског латиничког писма;</p> <p>— правилно испишује сва писана слова српског латиничког писма;</p> <p>— прави разлику између предњонепчаних гласова и њихових графема у српском језику и између предњонепчаних гласова и њихових графема у српском и македонском језику;</p> <p>— чита текстове исписане штампаним и писаним словима српског латиничког писма.</p>	<p>Латиница (штампана и писана слова):</p> <p>— усвајање великих и малих штампаних и писаних слова српског латиничког писма;</p> <p>— читање и писање текстова на српском латиничком писму;</p> <p>— изговарање латинице по правилном/устаљеном редоследу слова.</p> <p>Појмови: писмо, латиница, слово/графема, штампано слово, писано слово.</p>	<p>— Вежбања за усвајање штампаних и писаних слова латиничког писма:</p> <p>Ученик писаним словима српског латиничког писма препишује текст који је написан штампаним словима српског латиничког писма и обрнуто.</p> <p>Текст који се препишује треба да буде краћи и да садржи лексичке јединице које су познате ученицама.</p> <p>Ученици могу да прочитају и препричају садржај краћег текста који је написан на латиници како би увељавали и латиничка слова и технику препричавања.</p> <p>Наставник задаје ученицима да по устаљеном редоследу напишу сва слова латинице, односно да их у том низу изговоре. Које је последње слово латинице? Колико слова има српско латиничко писмо? Напиши примере речи које почињу на слово „ итд.;</p> <p>Усвајање латиничког писма увељава се и кратким диктатима.</p> <p>— Диктачка вежбања/игре:</p> <p>Наставник припрема картице с исписаним словима (на свакој картици је исписано по једно слово); ученици треба да повежу/поређају картице како би добили словни низ који даје неку реч из српског стандардног језика.</p>	<p>— препознаје и именује свако слово српског латиничког писма.</p> <p>— препознаје штампана слова српског латиничког писма;</p> <p>— препознаје писана слова српског латиничког писма;</p> <p>— по правилном редоследу изговора сва слова латинице;</p> <p>— графички правилно и естетски ваљано испишује речи и реченице штампаним и писаним словима српског латиничког писма;</p> <p>— прави разлику између гласова, тј. слова Д и Дž, Џ и Џ и даје примере речи у којима се та слова налазе;</p> <p>— прави разлику између гласова, тј. слова В и Ђ, Ђ и Ђ и да даје примере</p>
-----------	--	--	--	--

			<p>Наставник припрема картице с илустрацијама и са српским латиничким словима; ученици треба да повежу картицу с илустрацијом и картицу на којој се налази почетно слово појма приказаног на датој илустрацији.</p>	<p>речи у којима се та слова налазе; — уз помоћ наставника чита речи и реченице написане српским латиничким писмом; — течно чита речи и реченице написане српским латиничким писмом.</p>
<p>2.</p>	<p>— разликује и набраја самогласнике и сугласнике српског стандардног језика; — препознаје основне карактеристике самогласника и сугласника, као и изговор гласова и гласовних скупова српског стандардног језика; — дели речи на слогове; — раставља речи на крају реда.</p>	<p>Самогласници (вокали) и сугласници (консонанти): — препознавање самогласника у српском стандардном језику; — препознавање сугласника у српском стандардном језику; — подела речи на слогове (слоготворно <i>р</i>); — растављање речи на крају реда.</p> <p>Појмови: глас (фонема), самогласник (вокал), сугласник (консонант), слоготворно <i>р</i>, слог, растављање речи на крају реда.</p>	<p>— Вежбања за усвајање самогласника и сугласника: Ученици препознају изговорени самогласник и правилно га пишу одговарајућим словом/графемом. Ученици препознају изговорени сугласник и правилно га пишу одговарајућим словом/графемом. Ученици у задатим примерима непотпуно исписаних речи које им наставник казује попуњавају белине у којима треба да упишују испуштене самогласнике и/или сугласнике. Оваква вежбања се могу дати и за све остале гласове, тј. слова српског стандардног језика. Ученици уочавају и броје колико самогласника односно сугласника има у датим примерима речи? Задате речи ученици треба да поделе на слоге (у примерима: ТАТА, ПРОЗОРИ,</p>	<p>— набраја и разликује самогласнике и сугласнике српског стандардног језика; — препознаје самогласнике и сугласнике у речима; — правилно изговара и пише самогласнике и сугласнике српског стандардног језика; — препознаје погрешно изговорене или написане самогласнике и сугласнике у примерима речи; — уз помоћ наставника дели речи на слогове; — самостално дели двосложне и вишесложне речи на слоге;</p>

			<p>МАТЕМАТИКА, УЧИТИ и сл.) или да изговоре речи по слоговима (у примерима: МАРКО, ЗАПИСАТИ, ЗЛАТИБОР и сл.).</p> <p>Слична вежбања препоручују се и за препознавање и усвајање појма слоготворног <i>r</i> (у примерима: ЦРТАНИ, ВРСТА, СРНА, ПОЦРВЕНЕТИ и сл.).</p> <p>– Дидактичка вежбања за усвајање појмова глас, реч и реченица:</p> <p>Наставник испишује слова на табли (папирићима, картицама) и захтева да ученици сами саставе речи од расположивих слова употребљавајући одређени број самогласника или сугласника (на пример: Састави реч од три самогласника и четири сугласника).</p>	<p>– препознаје слоготворно <i>r</i> у речима;</p> <p>– даје примере речи са слоготворним <i>r</i>;</p> <p>– уз помоћ наставника раставља речи на крају реда;</p> <p>– самостално раставља речи на крају реда.</p>
3.	<p>– дели именице српског стандардног језика на конкретне и апстрактне;</p> <p>препознаје род и број именица у српском стандардном језику и користи у усменом и писменом изражавању.</p>	<p>Именице:</p> <p>– подела именица на конкретне (стварне) и апстрактне (мисаоне) у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање рода и броја именица у српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: именице, конкретне (стварне) именице, апстрактне (мисаоне), род именица, број именица.</p>	<p>– Вежбања за усвајање поделе именица на конкретне и апстрактне:</p> <p>Ученик издваја из задатог низа апстрактне именице.</p> <p>На пример: столлица, мисао, туга, мајка, лепотица, лепота, радник.</p> <p>Ученик издваја конкретне међу наведеним именицама.</p> <p>На пример: столлица, мисао, туга, мајка, лепотица, лепота, радник.</p>	<p>– препознаје и разликује конкретне (стварне) од апстрактних (мисаоних) именица;</p> <p>– уз помоћ наставника даје примере конкретних и апстрактних именица;</p> <p>– самостално даје примере конкретних и апстрактних именица;</p> <p>– уз помоћ наставника одређује род и број</p>

		<p>Ученик од стварних именица пише/ствара мисаоне. На пример: лепотница, младих и др.</p> <p>Ученик одређује врсту, род и број следећих именица: Златибор _____ љубав _____ девојка _____ оловка _____</p> <p>– Дидактичка вежбања/игре:</p> <p>Наставник задаје ученицима да упишу све конкретне именице које се односе на школски прибор. Затим ученици треба да упишу у свеске све апстрактне именице које означавају школске активности или се односе на школу у ширем смислу. Такође, могуће је да наставник задаје ученицима да, на пример, конкретне именице испишују фирмичким, а апстрактне латиничким словима, да одреде род и број именица итд.</p>	<p>именица у српском стандардном језику; – самостално одређује род и број именица у српском стандардном језику.</p>
<p>4.</p> <p>– разликује придеве од других врста речи у српском стандардном језику;</p> <p>– дели придеве на описне и присвојне и препознаје их према њиховим особинама;</p> <p>– издваја синониме и антониме описних придева.</p>	<p>Придеви:</p> <p>– усвајање појма придева у српском стандардном језику;</p> <p>– подела придева на описне и присвојне у српском стандардном језику;</p> <p>– издвајање синонима и антонима описних придева у српском стандардном језику;</p>	<p>– Вежбања за усвајање појма придева: <i>Волета је Јованова сестра. Она воли да шета Дунавским кејом.</i></p> <p>1. Издвоји придеве у претходним реченицама. 2. Којој врсти придева припадају? 3. Прошири претходне реченице описним придевима.</p> <p>Ученик уписује по пет описних придева који одговарају свакој од датих именица:</p>	<p>– препознаје и разликује придеве као врсту речи у српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје и разликује описне и присвојне придеве у српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника даје примере описних и присвојних придева;</p>

	<p>— писане присвојних придева изведених од властитих имена (-ов, -ев, -ин, -ски).</p> <p>Појмови: придеви, описни придеви, присвојни придеви, синоними, антоними.</p>	<p>УЧЕНИК НАСТАВНИЦА ЛЕКАР КЛУПА ПАРК СУНЦЕ</p> <p>Ученик уписује недостајућа слова на празнинанма у придевима истог или сличниг значења: Р_ДОС_АН В_Д_Р В_СЕ_ СР_П_ _ Ж_ВАХ_Н_</p> <p>Ученик разврстава придеве супротног значења у парове: унутрашњи, мало, сув, сладак, туп, бео, спољашни, црн, велико, мокар, горак, оштар.</p> <p>Ученик од следећих властитих именица прави присвојне придеве: НИКОЛА АНА БЕОГРАД МАРКО ДУНАВ</p> <p>Поред сваког описног придева, напиши придев супротног значења: стар — _____ леп — _____ прав — _____ сув — _____ спор — _____ весео — _____ хладан — _____ тврд — _____</p> <p>Диктат: У једној београдској школи организован је сајам слаткиша. Ученици су позвали своје другаре из многих градова Србије, али и децу коју су упознали на сусрету Радост Европе. Децу из Брчког примила је Веснина породица. Мали Пољаци су смештени код Симине баке, македонске ученике је угостио Јованов тата. У свечаној сали постављене су шарене тезге са слаткишима. На тацама су се шепурили колачи, бомбице, лупице...</p>	<p>— самостално даје примере описних и присвојних придева;</p> <p>— препознаје описне и присвојне придеве у реченици или тексту;</p> <p>— даје примере синонима описних придева;</p> <p>— даје примере антонима описних придева;</p> <p>— даје примере присвојних придева с одговарајућим суфиксима (-ов, -ев, -ин, -ски);</p> <p>— правилно пише присвојне придеве с одговарајућим наставцима (-ов, -ев, -ин, -ски).</p>
--	---	---	---

			<p>У сали се чуо весели жамор, говорило се разним језицима: српским, македонским, пољским...</p> <p>У тексту подвуци описне и присвојне придеве.</p>	
5.	<p>– разликује глаголе од других врсти речи у српском стандардном језику;</p> <p>– разликује инфинитив глагола од личног глаголског облика;</p> <p>– разликује глаголске облике за исказивање садашњости, прошлости и будућности;</p> <p>– препознаје и разликује потврдни и одрични глаголски облик.</p>	<p>Глаголи:</p> <p>– усвајање појма глагола у српском стандардном језику;</p> <p>– разликовање инфинитива од личног глаголског облика;</p> <p>– препознавање личних глаголских облика за исказивање садашњости, прошлости и будућности;</p> <p>– усвајање потврдног и одричног глаголског облика;</p> <p>Појмови: глагол, инфинитив, лични глаголски облик, садашњост, прошлост, будућност, потврдни и одрични глаголски облици.</p>	<p>– Вежбања за усвајање појма глагола и личних глаголских облика:</p> <p>Ово су стихови из песме <i>Дугачка псећа песма</i> Владе Стојиљковића. Ваш задатак је да одредите да ли лични глаголски облици исказују садашњост, прошлост или будућност.</p> <p>Да се разумемо: ја сам колико јуче био куче.</p> <p>Говорили су за мене да сам, ах, слатко штене.</p> <p>Да се разумемо: сам ћу гонити и сам бежати сам ћу лежати и режати.</p> <p>Сам ћу се кроз живот пробијати.</p> <p>Ученик замењује инфинитив глагола личним глаголским обликом да би добио одговарајућу реченицу:</p> <p>Александар свирати клавиру. Мој ујак бити судија на утакмици. Следећег лета ја ћи на море.</p>	<p>– препознаје и разликује глаголе као врсту речи у српском стандардном језику;</p> <p>– уз помоћ наставника уочава глаголе у реченици или тексту.</p> <p>– самостално разликује глаголе у реченици или тексту;</p> <p>– препознаје и разликује инфинитив глагола од личног глаголског облика;</p> <p>– уз помоћ наставника разликује глаголске облике за исказивање садашњости, прошлости и будућности;</p> <p>– самостално употребљава глаголске облике за исказивање садашњости, прошлости и будућности;</p>

		<p>Ученик повезује линијама личне глаголске облике и инфинитиве глагола:</p> <p>стоје престати стану стајати престану стати</p>	<p>– разликује потврдни и одрични облик глагола;</p> <p>– мења потврдни у одрични облик глагола и обрнуто;</p> <p>– правилно пише одрични облик глагола речцом <i>не</i>.</p>
<p>6.</p> <p>– разликује просте и просте проширене реченице у српском стандардном језику;</p> <p>– препознаје основне реченичне чланове (субјекат и предикат) у простој, односно простој проширеној реченици;</p> <p>– примењује правилан ред реченичних чланова у простој, односно простој проширеној реченици.</p>	<p>Проста (предикатска) и проста проширена реченица:</p> <p>– препознавање појма просте (предикатске) и просте проширене реченице у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање појма субјекта у српском стандардном језику;</p> <p>– препознавање појма предиката у српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: проста (предикатска) реченица, субјекат, неизречени субјекат, предикат, ред речи.</p>	<p>– Вежбања из области простих и простих проширених реченица:</p> <p>Ученик подвучи субјекат и предикат у следећим реченицама. Треба да препознају место, време и начин вршења радње.</p> <p>Јутрос је голуб летео изнад крова. Бранка је синоћ весело певала на тераси. Милица ће сутра играти у позоришту.</p> <p>Ученик линијама повезује субјекте с одговарајућим предикатима:</p> <p>Возови касним Он касни Ја касне Ана и ја каснимо.</p> <p>Ученик ређа речи да би добио правилну обавештајну реченицу: играју деца се лоптом. био јуче сам у школи. пола осам он свако устаје јутро у.</p> <p>Ученик одређује неизречени субјекат у следећим реченицама:</p>	<p>– примере просте / просте проширене реченице;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје основне реченичне чланове (субјекат и предикат);</p> <p>– самостално препознаје основне реченичне чланове (субјекат и предикат);</p> <p>– уз помоћ наставника даје примере просте / просте проширене реченице уз правилан ред реченичних чланова;</p> <p>– самостално даје примере просте / просте проширене реченице уз правилан ред реченичних чланова;</p> <p>– даје примере простих / простих проширених</p>

			Отишао је далеко. Победиле смо их на прошлој утакмици. Волим кнедле са шљивама.	реченица без исказаног субјекта и препознаје субјекат на основу личног глаголског облика.
7.	– издваја облик и поступак писања позивнице.	Језичко стварање: – писање рођенданске позивнице. Појмови: позивница, рођендан, рођенданска песмица.	– Дидактичка вежбања/ игре: Ученик пише позивницу за свој рођендан. Наставник ученицима дели празне позивнице које они треба да попуне; Ученици сами треба да одаберу коме ће своју позивницу послати.	– пише рођенданску позивницу; – пише рођенданску позивницу примењујући усвојена правописна правила (писање великог слова; интерпункцијских знакова: тачка, упитник, узвичник; писање редних бројева и датума; писање речце <i>не</i> и речце <i>ни</i>).
КЊИЖЕВНОСТ				
1.	– препознаје и изражајно чита епску песму на српском језику; – препознаје и описује епског народног јунака према спољашњим атрибутима;	Епика: – препознавање примера текстова епске песме на српском језику; – препознавање одлика епског јунака.	– Вежбања за изражајно читање епске песме на српском језику с постепеним усвајањем основних елемената правилне дикције и интонације. Наставник повремено користи аудио или видео-материјал с интерпретацијом песама.	– чита епску песму неправилном интонацијом; – споро чита епску песму одговарајућом интонацијом;

	– доживљава садржај епске песме.	Појмови: епска народна песма, доживљавање песме, епски јунак, епски догађај, епски мотиви. Примери: „Марко Краљевић и бег Костадин“ – народна епска песма „Стари Вујадин“ – народна епска песма „Орање Марка Краљевића“ – народна епска песма Одломци из народних епских песама: „Урош и Мрњавчевићи“, „Кнежева вечера“ и др.	– Вежбања за изражајно читање епске народне песме и провера степена разумевања прочитаног садржаја. Пажња је усмерена на непознате речи у песми (архаизми, историзми и др.) у функцији богађења лексичког фонда ученика. – Води се добро осмишљени разговор у вези са саопштавањем утисака о прочитаној песми, о догађају који је у њој описан, као и о епском јунаку. – Вежбања за мотивисање ученика да откривају епски мотив и основну поруку у епској песми путем пажљиво вођене дискусије.	– течно чита епску песму одговарајућом интонацијом; – уз помоћ наставника препознаје и описује епског народног јунака према његовим спољашњим особинама; – самостално препознаје и описује епског народног јунака према његовим спољашњим особинама; – уз помоћ наставника говори о доживљавању садржаја епске песме. – самостално говори о доживљавању садржаја епске песме.
2.	– изражајно чита бајке на српском језику; – описује садржај бајке на српском језику; – препознаје и описује ликове и догађаје у бајци.	Бајка: – препознавање примера текстова бајке на српском језику. Појмови: бајка, ликови из бајке, бајковити догађаји, чаробни предмети. Примери: „Биберче“ – народна бајка	– Вежбања за читање бајке наглас и вођење разговора о облику и садржају прочитане бајке на српском језику. – Вежбања за препознавање ликова и њихових особина: уочавање и описивање јунака радње, груписање ликова у односу на главног јунака (помоћници и противници). – Вежбања за препознавање и описивање чаробних предмета и њихове намене.	– споро чита бајку на српском језику; – течно чита бајку на српском језику; – уз помоћ наставника препричава садржај бајке; – самостално препричава садржај бајке; – одговара на питања у вези са садржајем бајке;

		<p>„Чардак ни на небу ни на земљи” – народна бајка</p> <p>„Златна пауница и девет јабука” – народна бајка</p> <p>„Олдинини вртови” – Гроздана Олујић</p>	<p>– Препричавање бајке на основу илустрација (прича у сликама).</p>	<p>– Уз помоћ наставника описује спољашње особине јунака у бајци;</p> <p>– самостално описује јунака у бајци;</p> <p>– Уз помоћ наставника препознаје и описује бајковите догађаје и чаробне предмете у бајци;</p> <p>– самостално препознаје и описује бајковите догађаје и чаробне предмете у бајци.</p>
3.	<p>– изражајно чита драму на српском стандардном језику;</p> <p>– описује садржај драме на српском стандардном језику.</p>	<p>Драма:</p> <p>– препознавање примера текстова драме на српском стандардном језику.</p> <p>Појмови: драма, монолог, дијалог, драмски лик (улога), драмска ситуација.</p> <p>Примери:</p> <p>„Чик, да погодите због чега су се посвађали два златна брата” – Добрица Ерић</p> <p>„Биберче” – Љубиша Ђокић</p>	<p>– Вежбања с примерима драмског текста на српском стандардном језику за усвајање и препознавање драмских елемената.</p> <p>– Вежбања за читање драмског текста с поделом улога.</p> <p>– Интерпретација драмске ситуације с поделом улога у учioniци.</p> <p>– Посета дечијем позоришту.</p> <p>Алтернативно:</p> <p>приређивање представе на СРПСКОМ ЈЕЗИКУ у учioniци или приказивање представе на видео-биму!</p>	<p>– изражајно чита драмски текст или одломак из драмског текста;</p> <p>– изражајно интерпретира драмски текст или одломак из драмског текста;</p> <p>– одговара на питања у вези с драмским текстом;</p> <p>– Уз помоћ наставника описује садржај драме;</p> <p>– самостално описује садржај драме.</p>

4.	<p>– изражајно чита кратке фолклорне форме на српском језику;</p> <p>– препознаје кратке фолклорне форме према њиховом облику и садржају.</p>	<p>Кратке фолклорне форме:</p> <p>– препознавање примера пословица, загонетка, брзалица, питалица и здравица на српском језику.</p> <p>Појмови: пословица, загонетка, брзалица, питалица, здравица.</p>	<p>– Креативна вежбања за упознавање, интерпретацију и примену загонетки, пословица, брзалица, питалица и здравица.</p> <p>– Вежбања за читање наглас пажљиво одабраних кратких фолклорних форми и њихову интерпретацију у сврху постизања естетских и образовних циљева.</p> <p>– Вежбања за разумевање садржаја загонетки, пословица, брзалица, питалица и здравица.</p> <p>– Израда зидног плаката с пословицама, загонеткама, брзалицама, питалицама и здравницама.</p>	<p>– чита пословице, загонетке, брзалице, питалице и здравнице;</p> <p>– изражајно чита пословице, загонетке, брзалице, питалице и здравнице;</p> <p>– уз помоћ наставника препознаје пословице, загонетке, брзалице и здравнице према њиховом облику и садржају;</p> <p>– самостално препознаје пословице, загонетке, брзалице, питалице и здравнице према њиховом облику и садржају.</p>
----	---	---	---	--

Редни број	Резултати од учење	Содржини и појмови	Активности и методе	Стандарди за оценување на постигнувањата
<p>Редни број</p> <p>//</p> <p>Ученикот/ученичката ќе биде способен/а да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица ће бити способен/способна да:</p>	<p>//</p> <p>Исходи учења</p> <p>//</p> <p>Содржини и појмови</p> <p>//</p> <p>Садржаји и појмови</p>	<p>//</p> <p>Активности и методи</p> <p>//</p> <p>Активности и методе</p>	<p>Стандарди за оценување на постигнувањата</p> <p>//</p> <p>Стандарди за оценување образовних постигнућа</p> <p>Ученикот/ученичката може да:</p> <p>//</p> <p>Ученик/ученица</p>	

КУЛТУРА СРБА

<p>1.</p> <p>– објашњава значај личности кнеза Лазара и значај Косовског боја за српску историју и културу и говори о животу и делу кнеза Лазара;</p> <p>– доживљава епске народне песме о кнезу Лазару и Косовском боју.</p>	<p>Кнез Лазар и Косовски бој:</p> <p>– стицање знања о животу и делу кнеза Лазара и знања о Косовском боју.</p> <p>Појмови: кнез Лазар, Косовски бој, српска култура.</p> <p>Примери:</p> <p>„Женидба кнеза Лазара” – народна епска песма;</p> <p>„Цар Лазар и царица Милица” – народна епска песма;</p> <p>„Зидане Равнице” – народна епска песма;</p> <p>„Косовски бој” – народна епска песма.</p>	<p>– Наставник упознаје ученике с животом и делом кнеза Лазара путем препричавања и доживљавања песама о кнезу Лазару.</p> <p>– Вежбања на часу:</p> <p>Доживљавање песме о кнезу Лазару: Ученици у тексту подвлаче реченице које се односе на живот и дело кнеза Лазара или пак допуњују празна места у тексту задатим речима и сл.</p> <p>– Израда пројекта:</p> <p>Предлог активности односи се на групни рад ученика. Ученици треба да осмисле пројекат на којем ће представити своја знања о кнезу Лазару. Веома је важно да сваки ученик на часу изнесе макар по једну информацију/чињеницу/занимљивост из живота и дела кнеза Лазара. У зависности од услова и жеље радне групе, задатак може бити реализован на паноу, плакату, у виду презентације и др. Ученици завршен задатак на крају треба да представе и другим ученицима, наставницима и/или родитељима.</p>	<p>– говори о животу и делу кнеза Лазара;</p> <p>– изражава властити став о значају кнеза Лазара за српски народ и културу;</p> <p>– изражајно чита епске песме о кнезу Лазару и Косовском боју;</p> <p>– упоређује живот и дело кнеза Лазара с животом и делом других истакнутих личности о којима се говори на часовима овог или неког другог наставног предмета.</p>
<p>2.</p> <p>– упознаје се с појмовима народни обичај и традиција;</p>	<p>Фолклор/традиција:</p> <p>– увод у српске народне обичаје – српска (крсна) слава.</p>	<p>– Наставник представља ученицима народни српски обичај – крсну славу, која је заштићена нематеријална баштина на листи Унеска.</p>	<p>– говори о српској/крсној слави и даје примере;</p>

<p>— описује српску (крсну) славу.</p>	<p>Појмови: фолклор, традиција, народни обичај, слава, светац / светац заштитник породице, славски колач, кољиво, свећа, тамјан, црвено вино, икона, обредно резанье и окретанье колача, здравица.</p>	<p>— Наставник организује ученике да у облику драмског извођења/представе прикажу српску славу.</p> <p>— Гледање снимка српске славе на видео-биму. Могу се користити и фотографије, илустрације, инсерти из филмова и сл.</p> <p>— Вежбања за усвајање лексике у вези са крсном славом: <i>ићи на славу, звати на славу, бити на слави, славски колач, кољиво/жито, тамјан, почаси, крсно име, светац / светац заштитник</i> и др.</p>	<p>— издаваја и описује традицију прослављања српске славе;</p> <p>— описује појмове у вези са српском славом: светац / светац заштитник породице, славски колач, кољиво/жито, свећа, тамјан, црвено вино, икона, обредно окретанье и резанье колача, дизање славе, здравица, наслеђивање славе и др.</p>
<p>3. — разуме радио и телевизијске драме на српском стандардном језику; — описује садржај радио и телевизијске драме и њене елементе: текст, дијалог, драмска улога, ликови, сценарио и др.</p>	<p>Радио и телевизијска драма: — разумевање дечије радио и телевизијске драме на српском стандардном језику. Појмови: дечија радио-драма, дечија телевизијска драма. Примери: „Дечија посла“ – Нада Бијелогрић (радио-драма); „Капетан Џон Пиплфокс“ – Душан Радовић (радио-драма).</p>	<p>— Слушање/гледање радио и телевизијске драме на српском стандардном језику. Кроз праћење садржаја драме ученик усваја елементе драме (фабулу и тему). Разликује појмове: дијалог, драмска улога, ликови, сценарио и сл.</p> <p>— Планирање и израда пројекта на српском језику у вези с радио или телевизијском драмом. Могућност обраде савремене драме кроз њено повезивање с другим медијима: драмски текст као позоришна представа, радио-драма или телевизијска драма.</p>	<p>— препознаје појам радио и телевизијске драме; — разликује радио-драму од телевизијске драме; — препричава садржај радио и телевизијске драме; — препознаје елементе радио и телевизијске драме: дијалог, драмска улога, ликови, сценарио и др.</p>

ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Планирањето на наставата на изборниот предмет Јазик и култура на Србите треба да биде во координација со Наставниот план и програма за овој предмет и да ги опфаќа предвидените содржини од сите тематски подрачја/компоненти (Слушање и говорење, Читане и пишување и Култура на Србите). При одредувањето на бројот на часовите за овој наставен предмет треба да се имаат предвид и работните услови во училиштето во којшто ќе се изведува наставата по овој предмет. Исто така треба да се имаат предвид и потребите и можностите на ученикот, односно групата ученици. При планирањето на наставата секогаш треба да се почитува одредениот/препорачаниот временски рок за реализација на содржините, како и нивото на постигнувањата.

Сите содржини на оваа програма се меѓусебно поврзани, на тој начин се нуди можност за комбинирање на содржините при нивната реализација. **Одредувањето и формулирањето на наставните содржини преку лингвистички и теориско-книжевни термини исклучително му е наменето на наставникот, додека пак, на ова рамниште од учењето на српскиот стандарден јазик, книжевност и култура учениците би требало да ги запознаваат тие содржини на ниво на препознавање и опишување, но не и да ги дефинираат.**

Тематската целина Слушање и говорење предвидува учениците да се стекнат со компетенции за прераскажување, известување, поставување прашања и давање одговори, раскажување и опишување. Наставникот треба добро да ги подготви учениците, пред сè, да ги разликуваат наведените форми на јазичното изразување, а потоа и најмногу внимание да му посвети на опишувањето како најсложена форма јазично изразување на ова ниво од учењето и да ги навикнува учениците да го локализираат она што го опишуваат, да воочуваат и да разликуваат. Се препорачува и увекјубување како на уснота, така и на писмената дескрипција преку пишување есеи, бидејќи на тој начин се усвојуваат трајни вештини на опишувањето во комуницирањето.

Подрачјето Читане и пишување опфаќа содржини од областа на српскиот јазик и книжевност, почнувајќи со учењето на латинското српско писмо. Една од најважните цели на ова подрачје е учениците да се оспособат за користење на двете српски писма, па се препорачува да се посветат повеќе часови на писменото изразување. Преку содржините на потподрачјето Јазик учениците треба да ги прошират своите знаења за видовите зборови (именки, придавки, глаголи), за простата реченица (подмет и прирок) и за употребата на интeрпунктиските знаци согласно со правописната норма на српскиот стандарден јазик, како и практично да ги применуваат усвоените знаења. Во Програмата се вклучени и содржини во однос на јазично творење, поточно пишување покани. Видовите зборови на ова ниво и граматичките правила би требало да се претставени само преку типични примери и во рамките на препорачаните заокружени тематски целини за проширување на лексичкиот фонд на ученикот. Така, на пример, не треба да се инсистира ученикот да владее со термините – синоними, антоними и сл. – туку да ги препознае по основните карактеристики и да ги употребува. Втора важна цел е увекјубување на изразното читање преку препорачаните содржини од потподрачјето Книжевност. Таа цел се постигнува преку постепено зголемување на барањата и прилагоден избор соодветни текстови од српската книжевност. Како подготовка за изразното читање, наставникот треба со учениците добро да го протолкува изборниот текст, бидејќи изразното читање по правило се увекјубува на претходно обработен и добро разбран текст. Исто така, содржините од тематската целина Читане и пишување може да се комбинираат (поезија со описни придавки, синоними и антоними; сказна со глаголи, сегашност, минатост; сказна со подмет/прирок во реченица и сл.), но содржините од ова подрачје може да се комбинираат и со содржините од другите тематски подрачја (на пр. Читане и пишување, содржината: Бајка со Слушање и говорење, содржината: Прераскажување).

Тематската целина Култура на Србите има за цел учениците да се запознаат со различни сегменти од српската култура: со историјата, народната традиција и уметноста. Затоа, би требало наставникот добро да се подготви за презентацијата на овие содржини за да учениците се здобијат со колку што е можно повеќе знаења и да можат тие знаења да ги поврзуваат и со содржините од другите наставни

предмети. Покрај добрата подготовка, за овие часови исто така се препорачува наставникот да подготви колку што е можно повеќе активности, односно учениците се запознаваат со овие содржини преку интерактивна практична настава, на пр. по пат на изработка проекти, драмска изведба, натпревари, квизови и др.

Преку примерите задачи во колоната Активности и методи се формулирани барањата во поглед на обемот на програмскиот материјал кој учениците би требало да го согледаат, а потоа, соодветно се дефинирани и критериумите за оценување на постигнувањата. При формулацијата на прашањата, барањата и задачите треба да се има предвид и тоа дека со нив се одредени и основни и повисоки нивоа знаења (анализа, синтеза, генерализација и примена). Тематски области кои се препорачуваат да се користат при усвојувањето на српскиот јазик (проширувањето на лексичкиот фонд) и при давањето примери за вежби, согласно со возраста на учениците се: **училиште, семејство, животот во домот, блиска и поширока животна средина, природа и општество, слободно време, спорт и игри, сообраќај, музика, годишни времиња, растенија и животни, бон, делови/простории во домот, мебел, членови на семејството, делови на телото, облека и обувки, село и град и сл.** Наставата мора да биде поставена на таков начин што на секој ученик ќе му се овозможи **повеќе време за усно (и за писмено) изразување** за да се подобри учениковата говорна компетенција, а со цел подобро да го зборува српскиот стандарден јазик. Многу е важно да се почитува и индивидуалната работа, затоа што нивото/степенот на знаењето на јазикот е различно меѓу учениците во едно одделение. Со оглед на тоа што оваа наставна програма е наменета и за учениците припадници на српската етничка заедница и за учениците припадници на македонскиот народ и другите етнички заедници во Република Северна Македонија, наставникот треба да води сметка и за **разликата во пристапот на учењето на српскиот јазик како мајчин и како странски јазик** и при спроведувањето на наставата да се труди на ученикот со послабо познавање на српскиот стандарден јазик да му помогне во надминувањето на јазичните грешки кои на пр. настанале по пат на јазична интерференција и др. Наставникот треба максимално да го мотивира ученикот, притоа користејќи се со соодветни печатени наставни средства, аудио и видео материјали, карти, фотографии, слики, илустрации, апликации, презентации и др.

ПРЕПОРАКИ ЗА ГОДИШЕН ФОНД ЧАСОВИ: 72 часа годишно, два часа седмично.

Слушање и говорење – 12 часа; Читање и пишување – 52 часа (јазик – 28 и Книжевност – 24); Култура на Србите – 8 часа.

НАСТАВНИ СРЕТСТВА:

- учебник наменет за предметот Јазик и култура на Србите;
- речници и енциклопедии;
- интернет и образовен софтвер;
- списанија за деца;
- аудио и видео материјали;
- други извори за учење (споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театар, национални паркови и др.).

ДИДАКТИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

Планирање наставе изборног предмета Језик и култура Срба треба ускладити с датим Наставним планом и програмом: њиме би у потпуности требало да буду обухваћени предвиђени садржаји свих тематских целина (Слушање и говорeње, Читање и писање, Култура Срба). Приликом одређивања броја часова којим се изражава обим предмета Језик и култура Срба неопходно је имати у виду радне услове у школи у којој ће се изводити настава овог предмета, као и образовне потребе и могућности ученика, односно одељења или групе ученика. У планирању наставе треба се руководити и поштовањем препоручених рокова за реализацију садржаја и имати у виду предложене нивое постигнућа.

Сви садржаји овог програма међусобно су тематски повезани, чиме је понуђена и могућност њиховог комбиновања у извођењу наставе. **Употребљени лингвистички и књижевнотеоријски термини у исказивању и формулисању наставних садржаја намењени су искључиво наставнику, док ученици, на овом степену учења српског стандардног језика, књижевности и културе, појмове из датих садржаја треба да упознају на нивоу препознавања и описивања, а не и да их дефинишу.**

Тематска целина Слушање и говорeње предвиђа да ученици овладају компетенцијама за препричавање, извештавање, постављање питања и давање одговора, причање и описивање. Наставник треба добро да припреми ученике да пре свега разликују наведене облике језичког изражавања, а затим највише пажње да посвети описивању као најсложенијем облику језичког изражавања на овом нивоу учења и да навикава ученике да локализују оно што описују, уочавају и издвајају. Препоручује се и увежбавање усмене, као и писмене дескрипције кроз израду есеја јер се на тај начин усвајају трајне вештине описивања у комуницирању.

Тематска целина Читање и писање обухвата садржаје из области српског језика и књижевности, почевши с усвајањем латиничког српског писма. Један од најважнијих циљева ове области јесте да се ученици оспособе за коришћење оба српска писма, те се препоручује да више часова буде посвећено писменом изражавању. Кроз садржаје ужег подручја Језик ученици треба да прошире своја знања о врстама речи (именице, придеви, глаголи), простој реченици (субјекат и предикат) и употреби интерпункцијских знакова у складу с правописном нормом српског стандардног језика, као и да практично примењују усвојена знања. У Програму су обухваћени и садржаји у односу на језичко стварање, односно писање позивница. Врсте речи на овом нивоу, као и граматичка правила, требало би радити само на типичним примерима и у оквиру препоручених оквирних тематских области за проширивање лексичког фонда ученика. Тако, на пример, не треба инсистирати да ученик влада терминима – синонимима, антонимима и др. – него да их препознаје по основним особинама и да их употребљава. Други важан циљ јесте увежбавање изражајног читања кроз препоручене садржаје ужег подручја Књижевност. Тај циљ се постиже кроз постепено повећавање захтева и прилагођен одабир текстова из српске књижевности. Као припрему за изражајно читање, наставник треба да с ученицима добро протумачи одабрани текст, јер се изражајно читање по правилу увежбава на претходно обрађеном и добро схваћеном тексту. Такође, садржаји тематске целина Читање и писање могу се комбиновати (поезија и описни придеви, синонимима и антонимима; бајка и глаголи, садашњост, прошлост; бајка и субјекат/предикат у реченици и сл.), али се садржаји ове целине могу комбиновати и са садржајима других тематских целина (нпр. Читање и писање, садржај: Бајка са Слушањем и говорeњем, садржај: Препричавање).

Тематска целина Култура Срба има за циљ да се ученици упознају с различитим сегментима српске културе: са историјом, народном традицијом и уметношћу. Стога, требало би да се наставник добро припреми за презентацију ових садржаја како би ученици стекли што више знања и како би могли да та знања повезују са садржајима других наставних предмета. Осим добре припреме, за ове часове препоручује се и да наставник припреми што више активности, односно да се ученици упознају с овим садржајима кроз интерактивну практичну наставу, нпр. путем израде пројеката, драмског извођења, такмичења, квизова и др.

Кроз примере задатака у колони Активности и методе формулисани су захтеви у погледу обима програмске материје којом би ученици требало да овладају, а сходно томе дефинисани су и критеријуми оцењивања образовних постигнућа. У формулацији питања, захтева и задатака треба имати у виду и да се њима одређују и основни и виши нивои знања (анализа, синтеза, генерализација и примена). Оквирне тематске целине чијим се корпусом наставници могу служити приликом усвајања српског језика (проширивање речника) и за давање примера за вежбање примерених узрасу ученика јесу: **школа, породица, живот у кући, ближе и шире окружење, природа и друштво, слободно време, спорт и игре, саобраћај, музика, годишња доба, биљке и животиње, боје, делови/просторије у кући, намештај, чланови породице, делови тела, деца и обућа, село и град и сл.**

Настава мора бити заснована на могућности да сваки ученик добије више времена за увежбавање усменог (и писменог) изражавања, што би требало да побољша ученикову говорну компетенцију, тј. да ученик добро овлада српским стандарднојезичким системом. Веома је важан одговарајући приступ индивидуалном раду јер међу ученицима у одељењу постоје изразите разлике у степену овладаности српским језиком. Будући да је овај наставни програм намењен и ученицима припадницима српске етничке заједнице и ученицима припадницима македонског народа и других етничких заједница у Републици Северној Македонији, наставник треба да има у виду и **разлике у приступу учења српског језика као матерњег и српског језика као страног**. Наставник мора да уложи више труда и да ученику који слабије познаје српски стандардни језика помогне у превазилажењу грешака насталих, на пример, језичком интерференцијом и др. Наставник треба максимално да мотивише ученика за рад, користећи се одговарајућим штампаним наставним средствима, аудио и видео-материјалом, картама, фотографијама, сликама, илустрацијама, апликацијама, презентацијама и другим наставним средствима и помагалима.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА: 72 часова годишње, два часа недељно.

Слушање и говорeње – 12 часова, Читање и писање – 52 часа (Језик – 28 и Књижевност – 24); Култура Срба – 8 часова.

НАСТАВНА СРЕДСТВА:

- уџбеник намењен предмету Језик и култура Срба;
- речници и енциклопедије;
- интернет и образовни софтвер;
- часописи за децу;
- аудио и видео-материјали;
- други извори за учење (споменници културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови и др.).

<p>Оценување на постигнувањата на учениците</p>	<p>Дијагностичко оценување (на почетокот на училишната година, занаставникот да ја провери и оцени состојбата во Училицијата и потребите за работата со учениците, со цел квалитетно планирање и реализација на наставните активности);</p> <p>Формативно оценување (податоци за постигнувањата на ученикот во сите развојни аспекти во форма на ученичко портфолио);</p> <p>Микросумативно оценување (оценување на полугодие, а врз основа на формативното оценување);</p> <p>Сумативно оценување (врз основа на сите претходни оценувања и собрани информации за работата на ученикот за време на целата учебна година во рамките на сите програмски подрачја).</p> <p>Напомена: Согласно со Законот за основното образование оценувањето во четврто одделение се врши описно и нумерички на крајот на учебната година.</p>
<p>Оценување образовних постигнућа ученика</p>	<p>Дијагностичко оценување (на почетку школске године, да би наставник проверио и оценио стање у Училицији и потребе рада с ученицима ради квалитетног планирања и реализације наставних активности);</p> <p>Формативно оценување (податоци о учениковим постигнућима у свим развојним аспектима у облику ученичког портфолија);</p> <p>Микросумативно оценување (полугодишње оценување на основу формативног оценувања);</p> <p>Сумативно оценување (на основу свих претходних оценувања и прикупљених информација о учениковом раду током целе школске године у склопу свих програмских подручја).</p> <p>Напомена: У складу са Законом о основном образовању оценување у четвртом разреду је описно и нумерички.</p>
<p>Користена литература и извори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ненад Вујадиновиќ, <i>Српскиот јазик како наставен предмет во основните училишта во Република Македонија</i>, докторска дисертација, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2007. 2. Павле Илиќ, <i>Српски јазик и књижевност у наставној теорији и пракси. Методика наставе</i>, Змај, Нови Сад, 2001. 3. Бранко Јовановиќ (ур.), <i>Улога образовања и васпитања у развијању хуманистичких, интеркултуралних и националних вредности</i>, Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица, 2014. 3. Јелица Јокановиќ-Михајлов, Весна Ломпар, <i>Товорно српски</i>, Уџбеник српског језика за странце, МСЦ, Београд, 2015. 4. Весна Ломпар, <i>Српски е лакоћол</i>, Приручник за предаваче српског језика као страног, МСЦ, Београд, 2017. 5. Весна Крајишник, Душанка Звеквиќ-Душановиќ, <i>Општи стандарди постигнућа за предмет српски јазик као нематиерњи јазик за крај првог и другог циклуса обавезног образовања, општег средњег образовања и основног образовања обраслих</i>. Приручник за наставнике, Мисија ОБС-а у Србији, Београд, 2017.
<p>Користена литература и извори</p>	<p>Користена литература и извори</p>

	<p><i>основног образовања одраслих</i>, Приручник за наставнике, Мисија ОБЕС-а у Србији, Београд, 2017.</p> <p>6. Весна Крајишник, Александар Догнар, Препоручена лексика за предмет Српски као нематеријни језик за први циклус обавезног образовања, Помоћно наставно средство за наставнике у остваривању исхода, Мисија ОБЕС-а у Србији, Београд, 2018.</p> <p>7. Нада Милошевић-Ђорђевић, <i>Од бајке до изреке: обликовање и облици српске усмене прозе</i>, Цигоја штампа, Београд, 2006.</p> <p>8. Јелена Михајловић, <i>Проблемски приступи настави граматике у основној школи</i>, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2019.</p> <p>9. Милчија Николић, <i>Методика наставе српског језика и књижевности</i>, Завод за уџбенике, Београд, 2010.</p> <p>10. <i>Ресник књижевних термина</i>, Institut за књижевност и имџност у Београду – NoIt, Београд, 1985.</p> <p>11. <i>Наставнички и квалитетот на образованието</i>, Зборник на трудови од научна расправа, Дом на просветните работници на Македонија, Скопје, 2007.</p> <p>12. Марија Рањеловић, <i>Педагошко мишљење и методолошка култура наставника и васпитача</i>, Институт за економију и право, Београд, 2014.</p> <p>13. Нада Тодоров, Милован Б. Цветковић, Борислав Првуловић, <i>Приручник за учитеље уз Читанку „Трешња у цвету“ и Порке о језику „Језик рода мога“ за четврти разред основне школе</i>, Едука, Београд, 2016.</p> <p>14. Јудит Холенвегер, Едина Кромпак, <i>Прирачник за наставници. Активности за поддршка на сите ученици во училиште и во училишница</i>. Канцеларија на УНИЦЕФ, Скопје, 2018.</p> <p>15. Милица Шимић, Анђелија Прица, <i>Настава граматике у основној школи</i>, Завод за основно образование и образование наставника, Вук Караџић, Београд, 1966.</p> <p>Биро за развој на образованието (БРО)</p>
<p>Институција/носител на програмата</p>	<p>Биро за развој образовања (БРО)</p>
<p>Потпис и датум на донесување на наставната програма</p>	<p>бр. <u>12-3350/1</u> <u>28-02-2020</u> година</p>
<p>Потпис и датум усвајања Наставног програма</p>	<p></p> <p>МИНИСТЕР, Д-р. Арбен Адеми</p>
<p>Датум на ревизија</p>	
<p>Датум ревизије</p>	